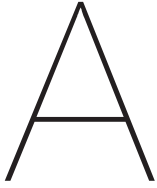

Çocukları büyütmeyelim!

Dr. Mehmet Can

1964 yılında Denizli, Çameli Kolak Köyü'nde kalabalık bir ailenin son çocuğu olarak dünyaya geldi. 1987'de İÜ Tıp Fakültesi'ni bitirir bitirmez Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı'nda ihtisasa başladı. Bu kliniğin ilk TUS asistanı idi. 1992 yılı Ocak ayından beri Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları uzmanı olarak çalışmaktadır. Mecburi hizmetinin bitiminden itibaren memuriyetten ayrılıp serbest çalışmayı tercih etmiştir. İstanbul Anadolu Yakası'nda ağırlıklı çocuk hekimlerinin oluşturduğu "Çocuklar İçin Çalışan Serbest Hekimler Derneği"nin kuruluşundan beri başkanıdır.

A nadolu'da çocuk artık sofraya oturup ailenin yemeklerini yemeğe başlamışsa hele bir de çorba tasını deviriyorsa; hemen anasına o çocuğu yarıp yarmadığı sorulur. Burada sorulan soru her ne kadar emzirmeye devam edip etmediği ise de asıl sorgulanan çocuğun aile içindeki yeridir, konumudur, kabul edilmiş biçimidir.

Burada şunu irdelemek gerekir: Bu çocuk o ailede artık farklı bir şahsiyet midir? Bu şahsiyet, öz bakımının (yemek, tuvalet, hareket, iletişim, vb.) çok büyük bir kısmını kendi başına yapabilmekte midir? Karakteri için bir şeyler söylenebilir mi? (içine kapanık, dışa dönük, el becerisi iyi, özgüveni var, yok vb.) Kısaca bunlar için evet denebiliyorsa o çocuk artık aile bütünlüğü içinde bağımsız bir birey olmuştur. Kişiliğinde ufak tefek rötuşlar dışında fazla bir değişim olmayacak

demektir. Çocuk tabii ki fiziksel olarak büyüyecektir yani irileşecektir, bilgileri artacaktır, deneyim kazanacaktır, bedensel, psikolojik ve sosyal değişimler gösterecektir; ancak kişiliğinde fazla bir farklılık olmayacaktır.

Ama günümüzde böyle mi? Burada yazdığım ve yazacağım her cümle, her paragraf aslında kitaplar dolusu tartışmaları beraberinde getirir de; günümüzde kişilik gelişiminin zamanında tamamlanamadığını, çocuğun

“İyi büyütülmemiş çocuklar nasıl olur da iyi iletişim kurabilen yetişkinler topluluğunu oluşturabilir? Buradaki düz mantıkla şu anda iletişimsizlik sorunu yaşayan toplum; büyütülürken (!) ne gibi hatalar yapıldı ki biz bu sorunları yaşıyoruz? Bence en temel hata; bebekleri doğar doğmaz büyütme (!) kalkmakta yatıyor. Sanki büyümeyin desek küçük kalacaklarmış gibi... O zaman biz ne yaparsak yapalım, büyüyeceklerse bırakalım doğal ve sağlıklı büyüsünler. “

doğal yarılma sürecini yaşayamadığını, böylece aile içinde olması gereken zamanda bağımsız bireye dönüşemediğini, sonuçta hayatının uzun yıllarını, belki de tamamını iç ve dış çatışmalarla sürdürüp gittiğini vurgulamak istiyorum. Bunun temel sebebinin de anne karnından başlayarak devam eden iletişimsizlik olduğunu düşünüyorum.

Bir kadın, aynı zamanda erkek daha anne baba adayı iken çocuğuyla iletişime başlar. En azında onunla ilgili hayaller kurar. Kız olursa şöyle olur, erkek olursa böyle olur diye düşüncelere dalar. Hiç olmazsa isim düşünür. Bu çocuğuyla kurduğu ilk iletişim modelidir ve doğru bir modeldir. Hamilelikle birlikte iletişim daha da somutlaşır. Ancak doğru iletişimin yanında (anne baba adaylarının yaşam tarzlarına dikkat etmemeleri vb.) iletişimin duraksadığı veya yanlış olduğu modeller de kendini gösterir. Doğumun şekline, nerede olacağına, hangi marka mobilya alınacağına karar verme gibi aileyi gereksiz gerginliklere sokan durumların yanında, anne adayının yanlış beslenme ve aktiviteyi tamamen kısıtlaması gibi davranışları, iletişim sorunlarının başlangıcı olabilir. Hamilelik ve doğumu olağan dışı

bir durummuş gibi algılama bebeğe ve çocuğa yaklaşımda da olağan dışılığı tetikleyebilir.

Bebek doğduğunda temel ihtiyaçları nedir? Sevgi, temiz hava, açlık ve tokluğunun anlaşılması, üşümenin önlenmesi, aşırı sıcaktan korunması, uykusuna saygı gösterilmesi, bedeninin yıkanması, annesinin kokusunu, sesini, tenini hissetmesinin sağlanması, küçük boyutlarda, çok büyük potansiyeli olan bir bireyin farklılığını kabul edilmesi, kendisine kendi ihtiyaçları doğrultusunda davranılması...

Büyütmek ve iletişimsizlik

Aslında çok basit; algılaması ve uygulanması son derece kolay olan bu durumlar bazen gereksiz yere karmaşık hale gelebiliyor: Acıkmadan uykusundan uyandırıp emzirmeye zorlamak; aç bebeğin, anne sütünün yetmeyebileceği kabullenilmediği için yeterince doyurulmaması; üşütme korkusuyla aşırı giydiren, ortam sıcaklığını gereksiz artırmak, gerekli banyolarını yaptırmamak; her ağlamasını gaz sancısı olarak yorumlayıp ona göre tedbirler almak ya da her ağlamasını açlık olarak algılayıp beslemeye uğraşmak; alışır korkusuyla kucağa bile almayıp doğumdan itibaren yemek ve uyku saati terbiyesi vermeye kalkışmak, böyle yapılmazsa disiplinsizlik sonucu kötü alışkanlıklar kazanacağından korkmak; ondan korkmak, bundan endişe etmek, ötekenden kaygılanmak derken çocuğunu iyi büyütemeyeceği ümitsizliği içinde yorgun düşmüş bir anne baba ile onların yakın çevresi... Bu durum daha ilk aylardan o kadar karanlık bir tablo olarak çıkmakta ki bireylerin karşısına çocuk büyütmek mi, ikincisi mi? Asla... 'Bunu bir büyütelim de!' şeklinde bir yargıya varılmasına neden olmaktadır.

İşte işin püf noktası: İyi büyütülmemiş çocuklar nasıl olur da iyi iletişim kurabilen yetişkinler topluluğunu oluştura-

bilir? Buradaki düz mantıkla şu anda iletişimsizlik sorunu yaşayan toplum; büyütülürken (!) ne gibi hatalar yapıldı ki biz bu sorunları yaşıyoruz?

Bence en temel hata; bebekleri doğar doğmaz büyütme (!) kalkmakta yatıyor. Sanki büyümeyin desek küçük kalacaklarmış gibi... O zaman 'biz ne yaparsak yapalım, büyüyeceklerse bırakalım doğal ve sağlıklı büyüsünler'... Geçen gün yeni baba olacak bir arkadaşım sordu: "Ya hem senin için hem de tecrübeli babasın; çocuk büyütmenin püf noktası nedir?" diye.. Benim cevabım da kısa ve net olmuştu: "Çocuk büyütme kalkmamak." Bunca yıllık deneyimlerimin, mesleki görüşlerimin, kişisel ve sosyal yaşamımın bana fısıldamayıp bas bas bağırdığı en temel gerçeklerden biri bu: **Çocuklarımızı büyütme kalkmaya- lım. Onlar büyürlerken biz onlara yardım edelim. Bizim temel görevimiz onları büyütmek değil onların doğal ihtiyaçlarını doğal yollardan karşılamalarında yardımcı olmak.**

Çocuk büyütmek ile iletişimsizlik arasında ne alâka var diye sorabilirsiniz. Çok alâka, hem de çok alâka var. Kısaca açıklayayım;

- Acıkmamış çocuğu doyumaya kalkmak, illâ saati ve miktarı belirleyip çocuğu da buna uymaya zorlamak çocukla yanlış ilişki kurmak değil mi?

- Acıkmış bir bebeğe yetersiz olduğu halde illâ anne sütü vereceğim diye doyumamak daha ilk günlerden bebeğin bize olan güvenini sarsmaz mı? İletişimini aksatmaz mı?

- Belki sadece güven ve sevgi istediği için anne babasının kucağını isteyen bebek, alışır korkusuyla illâ yatağında bırakılırsa, o bebek kendini terk edilmiş hissetmez mi? Kime derdini anlatacağı konusunda kafası karışmaz mı?

- Üşütme endişesiyle herkesin şort, tişört giydiği ortamda kat kat giydirilmiş çocuk sıcaktan bunalıp ağladıkça daha çok terleyip daha çok kaşınmaz mı? Bu sıkıntısını da ağlamaktan, vücudunu kızartmaktan, terletmekten daha uygun bir ortama çıkarılınca mutlu olmaktan başka nasıl ifade edebilir? Belki de sadece banyo yapmak çocuğu rahatlatacak, bundan bile sakınırsak, çocuk gittikçe içine kapanmaz mı?

- Her bebeğin, her çocuğun uyku ihtiyacının farklı olacağı gerçeğini kabul etmeden, belirli bir uyku kalıbına sokmaya uğraşırsak bir süre sonra çocuk en temel ihtiyacı olan uykudan bile nefret etmeye başlamaz mı? Yataktan ve yatırılmaktan ürkmeyen mi?

Bu örnekleri çok artırabiliriz. Her paragraftan bir kitap bile yazabiliriz. Ancak buradaki bu küçük örnekler bile çocuğumuzla çok erken dönemlerde bile iletişimimizin ve ilişkimizin bozulmaya başladığını göstermiyor mu?

Daha ileriki aylarda ve yıllarda sırf terbiye ve eğitim adına; yemeğin miktarını, çeşidini ve saatini biz ayarlamaya kalkmıyor muyuz? Çocuğumuza acıktın mı diye sormuyoruz, yedin mi diye soruyoruz. Doydun mu demiyoruz, bitirdin mi diyoruz. Üç yaşındaki çocuğun bakıcısını; yedi mi diye aramıyor, yedirdin mi, uyudu mu değil, uyuttun mu diye arıyoruz. Hiçbir temel ihtiyacını karşılayamaz, her şeyi başkaları tarafından yaptırılan çocuklar yetiştirmiyor muyuz? Eğer yaptırılmazsa hayatta kalamayacağını bile bile... Hâlbuki bu durumda biz de anne baba olarak görevimizi yapmamış oluruz. İki yaşında bir çocuğun kendi başına yemek yemesi çok normal bir davranış iken biz bunu neredeyse özel eğitimle kazandırılmış üstün bir yetenek olarak algılar hale geldik.

Her insanın bir oyun dönemi var ki bu bebeklikten sonraki dönemdir. Yaklaşık bir yaş civarında başlayan okul dönemine kadar hatta okul çağında bile süren bir süreç... Bu dönemde çocuğun hayatındaki birinci öncelik oyundur. Bu tek başına olabilir, başkalarıyla da olabilir. Burada temel ihtiyaç oyundur, oyuncak değil... Çocuk oyuncak kendi yaratabilir. Ancak bazen bu oyun ihtiyacı o kadar abartılıyor ki, çocukla sadece oyuncak alışverişi üzerinden iletişim kurulabiliyor. Odalar dolusu, başkalarıyla paylaşılmayan, birkaç saniyeden birkaç saate kadar süren çocuk-oyuncak ilişkisi ve sonrasında tatminsizlik ve iletişimsizlik... Toprağa dokunmayan, kumda oynamayan, ağacın ne olduğunu ancak televizyonda gören çocuklar... Şehirlerimizde parklarımız zaten az, olanlarda da çimlere bas-

mayınız yazar. Koca devasa bloklardan oluşan sitelerde yüzme havuzu ve tenis kortu öncelikli ancak çocuk oyun alanları hem yetersiz, hem tehlikelerle dolu... Sürekli 'koşma terlesin!' diye çocukları kısıtlayan büyükler. Çocuğa koşma demenin, kuşma uçma demekten ne farkı varsa...

Ne büyük sorundur, okul ve öğretmen. Okul çağına gelmeden birkaç yıl önce başlayan telaş, köklü ve pahalı okula ne pahasına olursa olsun kapak atmak için harcanan onca maddi manevi külfet. Bu külfeti karşılamak için daha çok çalışmak. Çocuğun bizimle birlikte geçireceği zamanları, yine bizim tasarladığımız bir formatta ama bizden uzak geçirmesi. Önce fiziksel başlayan uzaklığın zamanla ruhsal olarak da mesafesini artırdığını fark edip akıllandığımızda biraz geç olmuyor mu?

Burada yaşadığım bir olayı anlatmadan geçemeyeceğim. Yurtdışında olduğum dönemlerde iki çocuğu olan bir arkadaşım, koşulları gereği eve geç geliyor, hatta evde de çalışıyordu. Bazen pazarları da işe gidiyordu. Bize de bu kadar çok çalışmasının gerçekten çok gerekli olduğunu savunuyordu. Bizi dinlemiyor gibi görünen altı yaşındaki kızı "baba çalış çalış, belki bir gün daha az çalışırsın ama o zaman da biz çocuk olmayacağız" dediğinde ensemden sıcak bir suyun aktığını bugün bile hâlâ sınımsız hissedirim.

Çocukları büyüttük sanıyoruz

Çocuklarımız okula başlarken biz daha çok heyecanlıyız. Sanki okuma yazmayı biz öğreneceğiz. İlk günden "Ali koş" yazmaya başlarız. Her gün ne öğrendiğinden, ödevinden sorguya çekeriz. İlk günden "A"nın sağ bacağındaki kısalığı yüzlerine vurmaya başlarız. Az ödev veren, az öğreten öğretmeni beğenmeyiz. Çocuğumuza telefon açar "ödevini yaptın mı" deriz. Okulda mutlu bir gün geçirdin mi demeyiz. Öğretmenlerse derse girer, müfredat kadar bilgiyi verirler, hatta daha fazlasını... En iyi öğrenci; en iyi susan, kravatı düzgün, saçları tıraşlı, en yüksek notu alan ve bilgisini paylaşmayan öğrencidir. Öğrencinin mutsuzluğu, okulunu, öğretmenini, arkadaşlarını sevip sevmediği, mutlu olup olmadığı önemli değildir. Çünkü mutlu olmak için başarılı olmak zorundadır.

İşte bunları ve saymadığım birçok engelleri aşip gelen; çevresine ulaşabileceği kanalların çoğu kapalı olduğu için iletişim kuramamış ya da yanlış modeller geliştirmiş çocuklar bir gün yetişkin oluveriyorlar. Hem de büyütülmüş ama büyümemiş birer

"Birçok engelleri aşip gelen; çevresine ulaşabileceği kanalların çoğu kapalı olduğu için iletişim kuramamış ya da yanlış modeller geliştirmiş çocuklar bir gün yetişkin oluveriyorlar. Hem de büyütülmüş ama büyümemiş birer yetişkin olarak... Sonra da onlardan olgun, erdemli, mutlu, hoşgörülü davranışlar bekliyoruz. Biz onları büyüttük (!) sanıyoruz. Oysa onlar bizlerin baskısıyla büyümediler (!)."

yetişkin... Sonra da onlardan olgun, erdemli, mutlu, hoşgörülü davranışlar bekliyoruz. Biz onları büyüttük (!) sanıyoruz. Oysa onlar bizlerin baskısıyla büyümediler (!). Eğer izin verseydik, çocuklarımız gerçekten büyüyecek, bizim de olgunlaşmamıza yardım edeceklerdi. Çünkü büyümesine fırsat verilen çocuklar da anne babasının büyümesine, olgunlaşmasına yardımcı olurlar. Çocuğuyla iyi iletişim kurabilen insan, diğer iş ve sosyal çevresiyle de iyi ilişkiler kurar. Ailesiyle iyi iletişim kurabilen çocuklar çevresiyle iyi ilişkiler kurmaya, dostlar edinmeye, sabırlı ve hoşgörülü olmaya da çocuklukta, bebeklikte hatta bebeklik öncesinde başlar.

Aslında bir günde olunmaz da, ölünmez de...

Not: Bu yazı ülkemizde cinayetlerin işlenip de toplumsal hoşgörüsüzlüğü-müzün görsel ve yazılı medyada günlerce yüzümüze vurulduğu bir dönemde yazılmıştır...